

DRUHÁ

STRANA MINCE (3/5)



TEXT: TOM ŘEPIK

Co kdysi bývalo hájenou doménou sportovně založených, sních a zimní klid milujících dobrodruhů, zmutovalo během posledních dekad do destruktivní formy průmyslového turismu prodávajícího nejširším masám domnělý životní styl.

NÁPIS NA ZDI

**ŠEDESÁTÁ AŽ OSMDESÁTÁ LÉTA JSOU CELOSVĚTOVĚ POVAŽOVÁNA ZA ZLATÝ VĚK LYŽOVÁNÍ. O SPORT MĚLO ZÁJEM NEJVÍCE LIDÍ, STŘEDISKA SE PŘIROZENĚ ROZVÍJELA, KAŽDÝ SI SVŮJ ČAS V HORÁCH UŽÍVAL. V AMERICE V TĚ DOBĚ ZAČALY DO LYŽAŘSKÉHO PRŮMYSLU PRONIKAT BOHATÉ KORPORACE, ZLÁKANÉ POTENCIÁLEM NEDOTČENÝCH HORSKÝCH KONČIN. STA-
VEBNÍM POTENCIÁLEM. PŘÍLIŠ LUKRATIVNÍM NA TO, NECHAT HO V RUKOU MÍSTNÍM.**

Zpočátku se zdálo, že nově budovaná lyžařská města budou pro hory a lyžování požehnáním: milovníkům zimy umožňovala trávit na horách tolik času, kolik chtěli, vést život odlišný od toho civilního v nížinách a věnovat se tomu, co milovali. Což bylo nakonec původním smyslem těchto měst. Někde tady ona zlatá éra končí. O další generaci poté jsou z těch samých míst enklávy bez stálých obyvatel, v nichž nejde o lyžování, ale vydělávání peněz. Do kterých vedou silnice zacpané dopravou, a v kterých život zatraceně připomíná nervozitu a shon odkudkoli z nížin.

Fatální mix: spěch, únava, stres

Být zaměstnancem amerického lyžařského střediska znamená muset trávit spoustu času v zácpách příjezdových silnic. Frustrujícího a nebezpečného času. Kapitán aspenské policie Scott Friend k tomu říká do místních novin: „Za celou svou třicetiletou kariéru jsem na zdejších silnicích neviděl tolik hněvu, bezohlednosti a smrtelných nehod, co teď. A nečekám, že se situacelepší. Máme tu stále víc a víc lidí, co cestují za prací dál a dál, jak horská střediska nahoře expandují. Můžeme mít klidně nejmodernější dálnice na světě, ale ty jsou pořád plné vystresovaných lidí v autech, co závodí s červenými světly na semaforech, protože jsou v neustálém spěchu. Ráno honí začátek pracovní směny, večer si sednou vymrzlí a unavení po dlouhém dni do aut a čeká je často hodina nebo dvě řízení zpátky. Ti lidé jsou v permanentním stresu.“

Těmi, kdo na zdejších silnicích platí svým nejcennějším, bývají často zaměstnanci středisek z nejnižších příček sociálního žebříčku. Ti typicky jezdí v opotřebených, nejlevnějších, a nejméně bezpečných malých autech. Proti nim tu jsou velké a těžké offroady návštěvníků a rezidentů středisek. Vzájemný střet takovýchto soupeřů obvykle dopadá jednoznačně. Zaměstnanci cestují pravidelně brzy ráno a vracejí se pozdě v noci, kdy silnice nebyvají dostatečně





udržovány. Jezdí na sjetých pneumatikách a zanedbávají nutnou údržbu vozů, protože většinu svých mezd posílají svým živočišným rodinám v Mexiku či jinde ve střední Americe a sami se snaží přežít na naprostém minimu. Jenže na horských silnicích chtějí přežít na minimu často končí zle.

Policista Friend říká, že zdejší úřady nenevidují rasy účastníků nehod, avšak nabízí svůj tip. V centrálním Coloradu nyní žije okolo 30% Latinoameričanů, na nehodách se však podílí podle šerifova odhadu přesně z 50 procent. To, co dodává, by znělo jako vtipná pointa, nejednat se o vážné autonehody: „Ohlašující strana je vždycky angloamerická.“ Latinci totiž často řídí řádně nezaregistrovaná či nepojištěná auta, anebo jsou v zemi ilegálně. Pokud se nahlášení mohou vyhnout, vždy tak učiní. Často tam jde o alkohol a drogy, a i když ne, mají špatné zkušenosti se zkorumpovanými úřady ze svých zemí, a americké policie se bojí. Veliké množství autonehod mezi samotnými Latinoameričany tak zůstane neobjeveno a neohlášeno.

„Často najdeme auto někde v příkopě anebo v poli, a okolo spoustu Latinců, jak mu kleslí a staví cestu zpátky na silnici“, říká Friend. Dodává: „Můj kolega jednou přijel k zasněženému vraku, který ležel mimo silnici na střeše několik dní. Když zastavil, viděl prchat skupinu Latinců, zřejmě rodinných příslušníků, kteří se snažili tajně vyprostit mrtvé tělo přiskříplé vrakem. Zde v horách je běžné, že bourané auto leží na místě klidně i týdny, než je otaženo, či než ho někdo objeví a podívá se pod něj.“

Ruská ruleta

Latinoameričtí zaměstnanci netočí ruskou ruletu jen při svém každodenním cestování na silnicích; pohybují se po ostří hrany ve svém životě prakticky neustále. Většina z nich žije jedinou výplatu od naprosté katastrofy: pokud onemocní anebo se zraní, nemohou pracovat, o místo přijdou a doslova nebudou mít co jíst. Jeden z místních deníků cituje Margaretu Long, ředitelku zdejšího sociálního



ústavu: „Za posledních deset let se nám ztrojnásobily případy odložených dětí; prakticky vždy z latinskoamerických rodin. Jednoznačnou příčinu vidím ve stresujících životních podmínkách těchto komunit, kdy za podprůměrné placenou práci dojíždějí řadu hodin denně a stejně se jim nedaří vyjít s penězi. Ze zoufalosti často končí na alkoholu a drogách. Mým odhadem až 50 procent všech Latinců je v centrálním Coloradu ilegálně, a hrozí jim deportace v momentě, kdy budou objeveni imigračním úřadem. Často mívají dokumenty (ať už pravé či ne) kvůli práci pouze muži, a zbytek jejich rodiny přežívá ilegálně. To roztáčí další kolo sociálních problémů: pokud budu manželkou s nelegálním pobytem, a muž mě bude bít, zmůžu něco?“

Provoz dnešních amerických skiareálů je víceméně odkázán na pracovníky z ciziny. V pozicích styku s veřejností (recepce, učitelé lyžování, opatrovníci dětí a pod.) se tu objevují Australané, Novozélandané a z Evropy nejčastěji

Švédí, jelikož brilantně zvládají jazyk. Na málo viditelné, podřadnější a o to lopotnější práce jsou najímáni nejčastěji Latinoameričané, často ilegálně přes zprostředkovatele. Latinci nejsou zhýčkaní, jsou vděční za málo peněz, ti ilegální nepotřebují žádné zdravotní pojištění a ani se nedožadují lyžovat. Naprostý opak domorodců.

Zní to drsně, ale Latinci jsou mnohdy rádi, že zůstali vůbec naživu. Pašeráci je dostávají přes mexické hranice zaplombované v kontejnerech na zboží - v podmínkách nesnesitelných i pro zvířata. Někteří se tam udusí, či podlehnou zraněním, jak se řidič auta snaží ujet pohraniční hlídce. Před lety bývaly místní plátky plné takových reportáží. Postupně toto téma začalo mizet z novinových stránek z toho nejděsivějšího důvodu: stalo se příliš tuctovým. Podobnou cestou kdysi nevolníci riskovali útěk z otroctví, aby se pokusili získat svobodu. Dnes stejným způsobem dávají všanc život svůj i svých rodin nezdokumentovaní cizinci. Pro co ale? Pro příležitost stlát postele někomu, kdo to zapomněl, nebo se to nikdy nenaučil? Pro příležitost umývat po někom nádobí, čistit záchody, sekát trávník a odklízet sněh?

Navíc, zdaleka tu nejde jen o lidi, kteří si život ilegálů zvolili dobrovolně. Dnešní společnost má tendenci zavírat oči před otřesně rostoucími počty unášených novodobých otroků včetně žen a dětí, jimž je pak nevolnická práce nucena. Napříč zeměkouli dnes funguje sofistikovaná síť verbířů, vyděračů, lidských přepravců a online dispečerů, schopných dodat jakýkoli počet pracovních sil podle věku, národnosti či tělesné konstitu-

ce kamkoli na světě do 48 hodin. Tento obchod probíhá prostřednictvím internetových výkladních skříní a otrokáři jej řídí z bezpečného soukromí a anonymity webového rozhraní frekventovaně měněných e-mailových účtů a pomocí předplacených kreditů mobilních telefonů promptně vyhazených do koše. V domluvenou hodinu pak na domluveném hraničním přechodu pohraničník razítkuje pasy, o nichž ví, že jsou padělané, a propustí nevolnické kargo blíž k cíli určení. V řadě případů se stohy pasů razítkují hromadně v pohraniční kanceláři u přátelského drinku a cigarety. Nevolníci pak čekají v takzvaných „bezpečných domech“, což přeloženo znamená ta nejoblehčí skladiště a sklepení, vždy pod zámkem a mnohdy pod drogami, na svou distribuci. Odhaduje se, že celosvětově je takto každý jednotlivý den připraveno k okamžitému dodání na 50 tisíc otroků. Ano, otroků. Výraz stejně strašlivý, jako výstižný.

Americký sen

Nevím nakolik budu pochopen, ale mě lyžování v Americe, vědom si těchto okolností, přestalo těšit. Je to přesně ten typ situace, kdy se nachomýtnete k nějakému cizímu neštěstí, a ovlivní to váš den. Bohužel stačí sjet z hlavní dálnice a mít otevřené oči, abyste poznali, že na těchto základech dnes funguje prakticky každé velké středisko. Amerika se v tomto ohledu za posledních 15 let, co ji znám, dramaticky změnila. Prostředí, z kterého jsem byl v devadesátých letech nadšen (vím, zčásti šlo o efekt kulturního šoku, který absolvovala většina z nás), mi dnes připadá depresivně. Všudypřítomný vandalismus, nepořádek, drogy, záplava jazykové a kulturně segregovaných semi-militantních komunit. V Denveru jsem viděl graffiti na jezdicích policejních autech. Každý, kdo potřebuje, si dnes jede najisto nechat vyrobit falešnou americkou totožnost včetně rodného listu, řidičáku nebo karty sociálního pojištění; vyřízení trvá do tří hodin a dokumenty stojí dvacet dolarů za kus. Hodnoty, které kdysi dělaly Ameriku lákavou, se zdají být nadobro pryč. Zdaleka však nejde jen o Ameriku. Londýn 1990 a 2008 jsou dva naprosto rozdílné světy. Mafiemi ovládaná improvizovaná imigrantská ghetta, jakožto jeden z důsledků organizovaného obchodu s lidmi, dnes bez velké námahy najdete v řadě metropolí Evropy. Hamburg, Frankfurt, Paříž, Lyon, Barcelona, Milán nebo Curych - o těch vím já. Řada z vás viděla nepochybně spoustu dalších jinde.

Je zjevné, že můj problém s americkými resorty je psychologický; stačilo by osobně vidět, za jakých okolností vznikají naše šaty, boty, elektronika a zřejmě většina spotřebního zboží okolo nás. Též je nabíledni, že na podobném koloniálním principu dnes funguje celý západní turismus, a v podstatě veškerá americká ekonomika. Místní mi napůl cynicky vysvětlují, že taková je americká tradice od nepaměti. Amerika vždy lákala a byla závislá na hladových cizincích, kteří pro ni dělali tu nejčernější práci, za šanci pokusit se o svůj malý Americký sen. Falešný ekonomický boom devadesátých let byl na ilegální levné síle postaven prakticky celý. Nemí tajemství, že zejména jihozápad Ameriky, kde je příliv ilegálů nejmasivnější, by bez nich jistojistě zkolaboval. V Kalifornii a Nevadě by se nestavělo, lodě v LA by neměl kdo vykládat a turisty ve Vegas kdo obsluhovat. Na celé východní pobřeží zase dodávají ilegály agentury v newyorském China Townu. Největším obchodním řetězcem světa, americkým Wal-Martem, otřásl v roce 2003 skandál, kdy bylo televizí investigativně odkryto, že používá k úklidu svých obchodů ilegální imigranty celkem 18 národností. Firmě tehdy vláda USA uložila pokutu 10 milionů dolarů - zlomek jejich denních tržeb. Kdo asi uklízel jejich tři tisíce amerických supermarketů hned další noc, a uklízí dodnes?

Americké lyžování je na pracujících cizincích podobně závislé, jako zbytek jeho ekonomiky. Jenže nemusí být. Korporace vlastníci resorty vydělávají stami-

liony, zejména na prodeji a pronájmu realit. Běžně je prodají a zinkasují peníze ještě předtím, než vůbec hrábnou do základů, což je v developerské branži normou. Nepotřebují vykořisťovat chudáky, ale můžou, a tak to dělají. Ale i kdyby musely, třeba za cenu oné pompézní výstavby a superlanovek, přestávají mít o tuto cenu zájem. Je příliš vysoká, a vůbec ne nezbytná. Nebo jsem to jenom já, který nevidím, čím by tyto korporace pomohly udělat svět aspoň trochu lepším? A pardon, mluvím o lepším světě, ne o lépe vyžehleném svahu.

Kdo je na řadě?

Jádro problému tkívá v tom, že tyto korporace téměř vždy přemýšlejí a jednají v krátkodobé perspektivě. Spatřit příležitost, udělat rychlý profit a zmizet hledat další šance a peníze jinam. Mají totiž v zádech akcionáře anebo úvěrovací bankéře, a nikoho z těchto lidí nějaké lyžování nezajímá. Pouze rychlý a co největší zisk, bez ohledu na následky. I kdyby chtěl šéf korporace nakrásně udělat pro dané horské místo něco dlouhodobě výhodného, po příští valné hromadě bude zřejmě bez práce. Je to neúprosný svět, který do lyžování a do hor nepatří. Když má někdo na mysli pouze krátkodobý profit, obvykle se nezabývá následky. Pokud mě však zajímá dlouhodobá, celoživotní prosperita místa, po-

kud chci, aby můj byznys zdědily mé děti, zřejmě se budu ztraceně starat o kvalitu života a složení komunity, kde podnikám. Jestli je ale toto celé pouze jednou stránkou v portfoliu lidí, kterým jsou nějaké hory a lyžování naprosto cizí, žádné svědomí je trápit nebude. Jednoduše tu stránku vytrhnou, zmačkají a hodí do koše.

Korporace se obhajují tím, že ožívují zapomenutá horská místa, čímž jsou na tom vlastně lépe „všichni“. Kdo jsou ale ti „všichni“?

Jsou to učitelé, zdravotníci a hasiči, kteří se musí stěhovat pryč ze svýchrodných hor, protože je tam příliš drahá, a téměř nikdo tam už nebydlí? Jsou to zaměstnanci resortů dojíždějící dlouhé hodiny po nebezpečných upcpaných silnicích za nízkou mzdou? Zcela učitě se najdou lidé, kteří na tom jsou díky korporacím lépe. Avšak toto „lépe“ jde tvrdě na úkor nejrůznějších ztrát daleko vyššího počtu jiných lidí, zvířat, životního prostředí. Americké hory už tyto nadnárodní korporace během uplynulých dekád vysály, alespoň ty z jejich pohledu nejlukrativnější lokality. Nyní budou chtít dál, a není pro ně lepšího cíle než přelidněná Evropa. Jistě by rády do Alp (a tu a tam se jim to daří), ale v nich obvykle narážejí na desetiletí s citem a láskou vedené rodinné podniky, jež vyznávají dlouhodobou perspektivu, a megalomanským developerským projektům se leda tak vysmějí.

Firmy se tak budou ohlížet jinde. Třeba tam, kde mají také hezké hory, ale zpřetrhané vlastnické tradice a kde se nabídky nové moderní zástavby nejenže nevysmějí, ale vyloží si ji jako jedinečnou šanci pro svůj region. Předpokládám, že od Aše po Balkán najdou příležitosti, kolik se jim jim nedostává v Alpách. A znovu se





opakuji - na počtu českých lyžařů ani jejich kupní síle nikomu nezáleží. Klidně zde vystaví prázdná města duchů pro holandskou, ruskou nebo arabskou klientelu. Zejména ta posledně jmenovaná má nyní v kapsách hromady ještě horkých peněz, se kterými neví, co si počít. Kdo jste v uplynulých měsících (nikoli letech) měli možnost vidět, co se právě odehrává v Dubaji, víte, o čem mluvím. Tamní národ byl ještě před deseti lety chudý, protože barel ropy stál 10 dolarů a oni neměli příliš víc než písek na poušti. Většinu letošního roku platil svět za ropu v trojčíferných cenách a to, co se investičně odehrává v Dubaji, nemá v historii planety obdoby; považuji to za učebnicový příklad okázalého používání peněz někým, kdo je lehce nabyt a není na ně zvyklý. V Arabských Emirátech, ale i na druhém konci zálivu v Kuvajtu, už dnes manuálně nepracuje nikdo z domácích; podle statistik plyných 75% obyvatel těchto zemí tvoří pracující cizinci. Za vším stojí uměle předražená ropa. Mimochodem, už i ty nejameričtější z amerických ikon bohatství a svobody - newyorské mrakodrapy Chrysler Building a General Motors Building - jsou arabské. Pro ně vlastnit cokoli, jakkoli velkého, někde v malebných zelených kopcích, kam doletí za pár hodin, nebude velký problém. Spíš jim to může znít jako dobrý nápad.

A pak je tu ještě jedna věc - typicky téměř nečitelné vlastnické pozadí těchto developerských skupin. Už nikdy si nemůžeme být jisti tím, kdo z našich peněz utrácených za skipasy, lyžařské zájezdy, hotelové výdaje nebo z naší životní investice do horského bydlení ve skutečnosti profituje. Nikde se o tom příliš nemluví, ale špinavé peníze dnes tvoří podstatnou část světové ekonomiky. Jejich prání už dávno není výsadou pár offshore oblastí; naplno a nenávratně prorostlo globálním finančním systémem. Zakládání krycích firem, prolévání peněz skrz záměrně promotanou pavučinu zprostředkovatelů a směřování zákonného a nezákonného byznysu se stalo standardní praxí; mafiánské zisky jsou každodenně investovány do legálního obchodu kontrolovaného prominentními zločinci, co vedou dvojí život. Špinavé peníze už nelze odlišit od oficiální ekonomiky. Celé toto znamená jednu zdánlivě absurdní věc, při které mrazí v zádech: naše vlastní práce a spotřeba tak přímo či nepřímo může podporovat cíle a praktiky, které odsuzujeme, či se proti nim snažíme bojovat. Dnes, vloni i za deset let. Bohužel klidný, vyvážený a pohodlný život střední a vyšší třídy, který je pro většinu z nás celoživotní metou, je a vždy už bude spjat s nezákonným obchodem mnohem víc, než jsme ochotni si připustit.

Movitá klientela bude někde ve světě pro horské developery vždycky existovat. Jde jen o to najít místo, které se boháčům bude zamlouvat, a kde místní kývnou na velkoryse se tvářící nabídku. V jejím rámci se developer klidně zaváže nezaměstnat žádné Mexičany, a klidně ani Ukrajince, budeme-li na tom trvat. Novým trendem v Česku jsou nyní stejně Mongolci. A tak jako nikdy nebude problém najít po luxusu bažící bohatou vrstvu, nebude na tomto světě nouze ani o trvalý příliv otrocké pracovní síly odkudkoli. Nikdy. Vidíte také ten nápis na zdi? *)

ZDROJE

V textu bylo citováno z těchto původních zdrojů: Aspen Times, Associated Press, Denver Post, The Economist, Moises Naim: „Illicit“, Kyle/Kosłowski: „Global Human Smuggling“, Kevin Bales: „Disposable People“. Pozn.redakce: *) Starý zákon, Daniel 5:1-31.

AUTOR

Tom Řepík (39) je rekreačně lyžujícím burzovním obchodníkem komodit a amerických akcií. O lyžování se zajímá zejména z opačného než striktně spotřebitelského pohledu. Je zakladatelem portálů **Komodity.cz**, **Skiindex.com** a **Skiindex.cz**.